

Příprava učitelů, kariérní systém, odměňování v primárním a sekundárním vzdělávání v Polsku

Seminární práce, Pedagogika II, LS 2021/22

Roman Dědic

16. května 2022

Seminární práce přináší pohled na profesní život polských učitelů od primární přípravy přes celoživotní vzdělávání, kariérní systém a odměňování. V první části je stručně pojednáno i o současné reformě a situaci polského školského systému, aby bylo zřejmější, v jakém prostředí se pohybujeme.

Polsko jsem si vybral jako zemi, která je nám nejen geograficky velmi blízká. S Poláky máme spoustu společného, především podobné kulturní a jazykové prostředí, do jisté míry i podobnou historickou zkušenost: problémy se silnými sousedními státy (Německo, Rusko/SSSR), období komunistické diktatury i mnohdy složitý přechod od ní ke svobodné společnosti. Na druhou stranu se mezi sebou v řadě věcí výrazně odlišujeme, což je navíc často zesilováno negativními stereotypy, které o sobě navzájem máme.

1 Polský školský systém

Národní politika vzdělávání v Polsku je řízena Ministerstvem vzdělávání a vědy (Ministerstwo Edukacji i Nauki). Velká pravomoc v administrativě vzdělávání a řízení škol je ale decentralizována na regionální (jednotlivá vojvodství) a lokální autority.

1.1 Systém před reformou

Před poslední reformou žáci v Polsku navštěvovali podle reformy z roku 1999 [1] šest let základní školu (szkoła podstawowa). Poté všichni nastoupili na tři roky gymnázia (gymnazjum), které poskytovalo všeobecné znalosti z různých odvětví. Spolu s povinným nultým ročníkem základního vzdělávání tím ukončili povinnou desetiletou školní docházku. V sekundárním vzdělávání si žáci vybírali mezi tříletým obecným nebo odborným lyceem, čtyřletou technikou nebo dvouletou učňovskou školou.

1.2 Reforma z roku 2017

Od roku 2017 probíhá v Polsku reforma školského systému, která by měla být dokončena ve školním roce 2022/23 [2].

V novém systému, který se vrací k původnímu před reformou z roku 1999, žáci povinně od šesti let věku navštěvují jeden ročník předškolního vzdělávání (tzv. nultý ročník, zerówka) v mateřské nebo základní škole. Nepovinně mohou školku navštěvovat děti od tří let (ve výjimečných případech od dvou a půl).

Pro vstup do první třídy základní školy je uzákoněn věk sedmi let. Základní škola trvá osm let. V prvních třech letech (I–III) učí všechny předměty jediný učitel. V dalších letech (IV–VIII) jsou učitelé specializováni podle předmětů. Mezi povinné předměty patří např. polština, matematika, zeměpis, fyzika, hudební výchova nebo výtvarné umění. Mezi volitelné předměty patří náboženství, etika nebo výchova k rodinnému životu. Na konci základní školy v osmé třídě žáci absolvují národně centralizovaný srovnávací test, po jehož splnění obdrží certifikát. Povinná školní docházka trvá devět let. Po jejím skončení ale pokračuje povinné vzdělávání až do 18 let, které probíhá na střední škole nebo v rámci profesního kurzu u zaměstnavatele.

Po absolvování základní školy si žáci volí školu střední (szkoła ponadstawowa):

- čtyřletá střední škola obecného zaměření (liceum ogólnokształcące) odpovídající našemu čtyřletému gymnáziu zakončená maturitní zkouškou
- pětiletá technika (technikum), odpovídající nejlépe naší střední průmyslové škole, taktéž zakončena maturitou
- tříletá odborná škola I. stupně (szkoła branżowa I stopnia) zakončená výučním listem s možností pokračovat další dva roky na odborné škole II. stupně, kde je možné zvýšení odborné kvalifikace a příprava na maturitní zkoušku.

Studenti odborných škol a technik skládají odbornou kvalifikační zkoušku (egzamin zawodowy).

Na konci lycea nebo techniky skládají studenti státní maturitní zkoušku (egzamin maturalny, matura). Zkouška se skládá z povinných předmětů (polština, matematika a cizí jazyk – anglický, francouzský, španělský, německý, ruský nebo italský) a doplňkových předmětů (max. 6; biologie, chemie, fyzika, informační technologie, další jazyky, filozofie, historie, zeměpis, občanská výchova, historie umění, historie hudby). Zkoušky probíhají písemně, jazykové zkoušky navíc ústně. Žáci si mohou vybrat i vyšší úroveň povinných předmětů. Výsledek je bodován a je podmínkou vstupu na vysokou školu. Maturita je nutnou podmínkou pro přijetí na vysokou školu. Každá vysoká škola si pro své studijní programy stanovuje, jaké předměty musí být součástí maturity a jaké je požadované skóre.

Terciární vzdělávání probíhá buď v tří- až čtyřletých bakalářských oborech s navazujícím magisterským studiem nebo v neděleném čtyř- až šestiletém magisterském studiu. Výuka probíhá na univerzitách (uczelnia akademicka) nebo na vysokých školách (uczelnia zawodowa). Dále je možné pokračovat v postgraduálním doktorském studiu.

1.3 Systém hodnocení

V prvních třech letech základní školy jsou žáci hodnoceni slovně, rodiče dostávají písemnou zprávu o tom, jak si dítě vede v jednotlivých oblastech.

Od čtvrté třídy výše je zaveden šestistupňový systém hodnocení:

1. nedostatečné (niedostateczny)
2. dostatečné (dopuszczający)
3. uspokojivé (dostateczny)
4. dobré (dobry)
5. velmi dobré (bardzo dobry)
6. vynikající (celujący)

Žák na konci roku nesmí mít žádnou nedostatečnou. V případě, že by mu to hrozilo, dostane další práci navíc, jejímž splněním dosáhne na dostatečnou.

Pro hodnocení chování je také šestistupňová škála: zavrženíhodné (naganne), nedostatečné (nieodpowiednie), správné (poprawne), dobré (dobrze), velmi dobré (bardzo dobre), příkladné (wzorowe).

2 Příprava učitelů

Od roku 2016 je primární vzdělávání učitelů poskytováno výhradně institucemi vyššího vzdělávání. Ty připravují učitele pro všechny úrovně školského systému. Příslušné instituce terciárního vzdělávání musí prokázat dostatečnou kvalitu výuky tím, že se podílejí na výzkumu a implementaci nejnovějších poznatků v oboru pedagogiky a zároveň provádějí na dostatečně vysoké úrovni (grade B) výzkum v oblasti daných odborných oborů. U institucí, které takový výzkum neprovádějí, je nutná garance jinou spolupracující institucí, která podmínky splňuje.

Kandidáti pro studium učitelských oborů musí být absolventy obecné nebo technické střední školy. Učitelské studijní programy pro vyšší ročníky základní školy a střední školy obvykle zahrnují podle boloňského systému tříleté bakalářské a navazující dvouleté magisterské studium. V případě učitelů pro mateřské školy a první tři ročníky základní školy je preferováno pětileté studium nedělené (long-cycle) a to pro obě úrovně společně. Stejný způsob organizace studia je preferován i u speciálních pedagogů. Podle cílového stupně vzdělávání nebo oboru toto probíhá na univerzitě nebo na státní odborné škole (Wyższa szkoła zawodowa. Ty se liší organizační strukturou a zaměřením: Univerzity jsou zaměřeny více výzkumně, státní odborné školy jsou více zaměřeny na učení. Obvykle si spolu s předmětově specifickým studiem studenti vybírají studium učitelské specializace. Možné je i získání učitelské kvalifikace po získání odborné kvalifikace v postgraduálním studiu (obdoba programů CŽV).

Výuka učitelů zahrnuje:

- studium odborných předmětů
- pedagogickou výuku, kterou tvoří
 - psychologie a pedagogika
 - výuka procesů učení a učení se:
 - * základy učení a učení se, včetně řečového projevu
 - * oborová didaktika primárního a doplňujícího předmětu

Výuka bývá organizována ve formě modulů:

1. příprava na výuku primárního předmětu: nejsou stanoveny minimální požadavky, liší se podle oboru
2. psychologie a pedagogika: povinně celkem 180 hodin a 10 ECTS kreditů, z toho obecná psychologie (90 hodin), psychologie a pedagogika pro příslušnou věkovou skupinu (60 hodin) a učitelská praxe (30 hodin)
3. didaktika: obecná didaktika (40 hodin), oborová didaktika (90 hodin), učitelská praxe (120 hodin). Celkem 240 hodin a 15 ECTS kreditů.
4. příprava na výuku dalšího předmětu: odborná oborová příprava závisí na oboru, dále je nutno absolvovat 60 hodin oborové didaktiky a 60 hodin praxe. Obvykle představuje 10 až 15 ECTS kreditů.
5. speciální pedagogika: psychologie a pedagogika žáků se speciálními potřebami (140 hodin) didaktika speciálních potřeb (90 hodin) a praxe (120 hodin). Celkem 350 hodin a 25 ECTS kreditů.

Pro studenty učitelství jsou povinné moduly 1–3, další dva bývají nepovinné.

Absolvent učitelského studijního oboru nebo postgraduálního učitelského kurzu získá certifikát, že je připraven pracovat jako učitel.

Odlíšné požadavky jsou stanoveny pro vyučující cizích jazyků a odborné přípravy na učňovských školách.

Pro učitele v terciárním vzdělávání nejsou stanoveny žádné oficiální kvalifikační požadavky, rozhodnutí o obsazení takového místa je v pravomoci příslušné vysoké školy. Obecně přednášející v magisterských a doktorských programech mají mít akademický titul, po vedoucích magisterských a doktorských prací bývá vyžadován titul PhD.

2.1 Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Další vzdělávání pedagogických pracovníků v Polsku není povinné, ale jeho absolvování je nutné pro postup v kariérním řádu (viz níže). 94 % polských učitelů se podílí na aktivitách profesního rozvoje. V jednotlivých oblastech rozvoje se účastní tyto podíly učitelů (podle TALIS 2013 – Teaching and Learning International Survey [4]):

- 66 % odborné znalosti předmětu

- 62 % pedagogické kompetence
- 57 % znalost kurikula
- 58 % hodnocení žáků
- 53 % individualizace výuky

Jako potřebné obory sami učitelé pocítují management třídy (13 %), nové technologie ve výuce (13 %) a ICT znalosti pro výuku (11 %).

Většina polských učitelů uznává výhody účasti v programech dalšího vzdělávání, ale většina jejich přínos hodnotí jen jako střední (44–58 % učitelů), jako velký jen 25–42 % (v silné závislosti na oboru). Jako překážky v účasti v těchto programech uvádějí především vysokou cenu, nedostatek relevantní nabídky kurzů a nepřítomnost pobídek.

V Polsku se využívá smíšený systém dalšího vzdělávání učitelů, kde je zodpovědnost rozdělena na úrovni národní, regionální a lokální.

Za další vzdělávání pedagogických pracovníků je na národní úrovni zodpovědné Středisko rozvoje vzdělávání (Ośrodek Rozwoju Edukacji), které je řízeno Ministerstvem vzdělávání a vědy. Od roku 2016 pod něj spadá i Národní centrum pro podporu odborného a dalšího vzdělávání (Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej). Jeho cílem je vytvořit a realizovat opatření ke zlepšení vzdělávacího systému a zvýšení kvality vzdělávání v souladu se státní vzdělávací politikou. Pro tento účel organizuje řadu konferencí, školení, workshopů, webinářů a e-learningových kurzů.

Příkladem nevládní organizace zabývající se dalším vzděláváním učitelů je Nadace rozvoje vzdělávacího systému (Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE)), která organizuje programy, projekty a iniciativy v oblasti rozšiřování základních a speciálních znalostí a získávání nových kompetencí ve formálních i neformálních podobách. Na národní úrovni koordinuje řadu programů celoživotního vzdělávání (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius and Grundtvig) a iniciativ (eTwinning, Eurodesk, Europass, Eurydice, WorldSkills and EPALE). Též se podílí na spolupráci s ostatními zeměmi bývalého východního bloku [5].

2.2 Kariérní řád

Od roku 2000 platí v Polsku kariérní řád, který je uveden v Chartě učitele (zákon upravující práva a povinnosti učitelů) [6]. Kariérní řád není povinný. Pro dosažení jednotlivých stupňů musí učitel splnit požadavky dané ministerstvem v Chartě učitele. Kariérní stupně jsou čtyři:

1. učitel stážista (nauczyciel stażysta)
2. smluvní učitel (nauczyciel kontraktowy)
3. jmenovaný učitel (nauczyciel mianowany)
4. diplomovaný učitel (nauczyciel dyplomowany)

2.2.1 Učitel stážista

Začínající učitel požádá ředitele školy na začátku školního roku o stáž v trvání devíti měsíců. Stážistovi přísluší plat ve výši 85 % základu, který stanovuje každoročně ministerstvo. Je mu přidělen mentor, který mu pomáhá s přípravou na vyučování a s vypracováním individuálního plánu rozvoje. Mentor na základě hospitací ve výuce stážisty připraví posudek. Na jeho základě ředitel školy může povolit stážistovi na konci školního roku obhajobu práce před komisí složenou z ředitele školy, mentora a vedoucího učitele daného předmětu. Při obhajobě stážista dokládá splnění individuálního plánu rozvoje. Komise může klást otázky. Na tomto základě je stážista ohodnocen 0–10 body. Pokud stážista získá 7 a více bodů, postupuje na vyšší kariérní stupeň.

2.2.2 Smluvní učitel

Smluvní učitel je ohodnocen platem ve výši 125 % základu. Po dvou letech pedagogické praxe může požádat ředitele o další stáž v délce dvou let a devíti měsíců. Opět je mu přidělen mentor, který mu pomáhá s vypracováním individuálního plánu rozvoje a hospituje v jeho hodinách. Na konci stáže mentor připraví posudek a učitel opět obhajuje svou práci před komisí, kterou tvoří ředitel školy, mentor a dva zástupci Ministerstva vzdělávání a vědy. Před komisí smluvní učitel předkládá portfolio, které dokládá účast v programech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, účast na rozvoji školy a spolupráci se školní komunitou. Opět je hodnocen 0–10 body. V případě dosažení alespoň 7 bodů postupuje na vyšší kariérní stupeň.

2.2.3 Jmenovaný učitel

Jmenovaný učitel je hodnocen platem ve výši 175 % základu. Po dalších dvou letech opět může požádat ředitele o další stáž v trvání dvou let a devíti měsíců. Jejím cílem je zvýšení efektivity výuky. Opět je mu přidělen mentor, který mu pomůže s vytvořením individuálního plánu rozvoje a dochází na hospitace.

Jmenovaný učitel má provádět pedagogickou činnost zvyšující kvalitu školy, efektivně řešit problémy žáků, předávat své znalosti a zkušenosti stážistům, vykonávat práci školního metodika a být schopen komunikovat v cizím jazyce na úrovni pokročilý.

Na konci stáže vypracuje mentor posudek, který je podkladem pro hodnocení ředitele školy. Komisionální pohovor probíhá před komisí složenou z ředitele školy, mentora a tří zástupců ministerstva. Kromě portfolio, dokládajícího účast na DVPP, aktivní účast na rozvoji školy a spolupráci s komunitou školy, předkládá i osvědčení o jazykových schopnostech. Hodnocení je opět na škále 0–10, pozitivní od 7 bodů výše.

2.2.4 Diplomovaný učitel

Nejvyššího kariérního stupně dosáhlo cca 51,6 % polských učitelů. Přísluší mu plat ve výši 225 % základu. Po deseti letech práce v oboru mohou diplomovaní učitelé, kteří jsou ve svém oboru považováni za experty, získat čestný titul profesor vzdělávání, který uděluje Ministerstvo vzdělávání.

2.2.5 Ochrana učitele

Učitelé stážisté jsou přijímáni na dobu určitou jednoho roku, smluvní učitelé obvykle dostávají pracovní smlouvu na dobu neurčitou.

Vyšší ochranu požívají další dva kariérní stupně. Nejsou zaměstnání na pracovní smlouvu, jsou do pozice jmenováni. Učitelé, kteří dosáhli stupně jmenovaný nebo diplomovaný učitel, mohou být propuštěni pouze v případě likvidace školy, spáchání trestné činnosti, zbavení svéprávnosti nebo dlouhodobé nemoci (přesahující dva roky). Nemůže-li ředitel takového učitele zaměstnat, přechází do nečinného stavu, ve kterém pobírá šest měsíců plat, a ředitel ho musí zaměstnat neprodleně, jak to je možné. Tito učitelé požívají ochrany jako veřejní činitelé.

3 Odměňování učitelů

Učitelům v Polsku garantuje kariérní systém výši platu. To ale nic nemění na tom, že polští učitelé jsou placeni silně podprůměrně ve srovnání se zeměmi OECD i se sousedními státy jako ČR a Slovensko. Pro ilustraci, nastupující učitel má nižší plat než pokladník v Lidlu. Pro řadu začínajících mladých učitelů v Polsku je proto nemožné získat pro svou rodinu vlastní bydlení.

Častým jevem jsou v Polsku stávky učitelů za vyšší platy. K velké celonárodní stávce došlo např. v dubnu 2019 po neúspěchu kolektivního vyjednávání o navýšení platů učitelů. Tedy v době, kdy měli žáci závěrečných ročníků ZŠ skládat zkoušky. Stávka začala 8. dubna 2019. Byl požadován nárůst platů o 30 % (tisíc zlotých). Do protestu se zapojilo kolem 80 % učitelů, tedy cca 400 tisíc. Stávka se tak týkala zhruba 3 milionů dětí. Rodiče si museli zajistit hlídání pro děti, místní komunitní centra a rodičovská sdružení pro ně organizovala aktivity a zaměstnavatelé umožňovali, aby si rodiče děti brali s sebou do práce. Veřejnost byla v názoru na stávku rozdělena, na začátku bylo 52 % pro a 43 % proti. Podporu učitelům demonstrovali i studenti. Později se veřejné mínění obrátilo lehce v neprospěch stávkujících. Stávka nakonec byla ukončena 27. dubna 2019, aby studenti středních škol stihli odmaturovat a mohli pokračovat na vysoké školy. Ke konečné dohodě nedošlo. Základní plat se o 30 % nezvýšil, ale od roku 2020 bylo umožněno osobní ohodnocení za výbornou práci. Další stávky výrazně menšího rozsahu od té doby následují, například začátkem dubna 2021 proběhla výstražná dvouhodinová stávka, jíž se zúčastnili učitelé ze 75 % škol a podpořili ji i studenti.

Tabulka shrnuje průměrné roční platy polských učitelů v eurech ve školním roce 2019/20 (podle [7]):

| úroveň | pracovní zkušenost | | | |
|----------|--------------------|--------|--------|--------|
| | start | 10 let | 15 let | špička |
| ISCED 1 | 7424 | 8326 | 10 094 | 10 518 |
| ISCED 24 | 7424 | 8326 | 10 194 | 10 518 |
| ISCED 34 | 8076 | 10 777 | 13 153 | 13 710 |

Pro srovnání stejná tabulka v tomtéž roce v ČR:

| úroveň | pracovní zkušenost | | | |
|----------|--------------------|--------|--------|--------|
| | start | 10 let | 15 let | špička |
| ISCED 1 | 12 792 | 14 470 | 15 105 | 17 826 |
| ISCED 24 | 13 608 | 14 515 | 15 150 | 17 963 |
| ISCED 34 | 13 608 | 14 515 | 15 150 | 17 917 |

V pohledu čistého měsíčního příjmu bral v roce 2021 polský učitel na ZŠ v přepočtu 18 600 Kč, na střední škole 20 500 Kč. Průměrný příjem českého učitele byl 34 000 Kč [8]. Zhruba je tedy možné říci, že v Polsku bere učitel cca 60 % toho, co učitel v ČR. Na druhou stranu je nutné uvážit, že se v obou zemích liší náklady na život. Výdaje domácností na konečnou spotřebu vyjádřené cenovým indexem jsou v ČR 76,9 % a v Polsku jen 59,8 % [9]. Ve srovnání průměrné mzdy v roce 2021 to bylo 31 612 Kč v Polsku vs. 35 441 Kč v ČR [8]. Nezanedbatelný vliv může mít i výrazně horší situace na polském trhu práce, kde panuje výrazně vyšší nezaměstnanost (kolem 13 %) než u nás.

4 Statistiky

Podle zprávy Teaching And Learning International Survey (TALIS) 2013 [4] představují v polských školách 75 % učitelů ženy s průměrným stářím 42 let. Problémem do budoucna může být nízký zájem mladých o učitelské povolání. 99 % polských učitelů má VŠ vzdělání a 99,5 % má učitelské vzdělání nebo učitelský výcvik. Jen 13 % škol hlásí problém s obsazením sboru kvalifikovanými učiteli. Polský učitel má v průměru 17 let praxe ve výuce. 81 % je zaměstnáno na plný úvazek, 84 % má úvazek na dobu neurčitou.

V roce 2021 bylo ve třídě na prvním stupni veřejných škol v Polsku průměrně 18 žáků (v ČR 21), na druhém stupni 20 (v ČR 22) [10]. To je těsně pod průměrem zemí OECD, 21 na prvním stupni a 23 na druhém.

Podle Charty učitele je pracovní doba učitele shora omezena na maximálně 40 hodin týdně. Do toho se ale počítá jen přímá výuka a vzdělávací aktivity. Mimo to ale musí učitel věnovat čas dalším povinným aktivitám, jako setkávání s rodiči žáků, schůze učitelského sboru nebo příprava a účast na dalších akcích pořádaných školou. V Polsku učitel výukou stráví 34 % své pracovní doby (oproti 38 % v ČR). Polský učitel na základní a střední škole učí 38 resp. 37 týdnů v roce (v ČR 39), celkem 483 resp. 478 hodin za rok (v ČR 637 resp. 608) [10]. Celková pracovní doba učitele je v Polsku 1432 hodin za rok, v ČR 1688. Ředitel na základní a střední škole může během roku udělit 8 resp. 10 dní ředitelského volna. Ředitel taktéž může učitelům přikázat práci v době školních prázdnin (zkoušení, práce spojené s ukončením a přípravou nového školního roku, příprava školních programů nebo účast na dalším vzdělávání), a to do celkového počtu sedmi dnů.

93 % polských učitelů je se svým zaměstnáním spokojeno a má silný pocit self-efficacy. Jako největší problém uvádějí přepracovanost (68 % jako střední až vysokou). Často jsou kritizovány i neuspokojující výdělky (78 %) a nízká prestiž učitelského povolání (69 %)[4].

Závěr

Prvním důležitým bodem v systému přípravy učitelů v Polsku je striktní požadavek na vysokoškolské vzdělání zahrnující pedagogickou přípravu učitelů všech stupňů. Otázka nutnosti pedagogického vzdělání je u nás nyní vznášena v souvislosti s aktuálním návrhem Ministerstva školství na reformu školského zákona, kde je navrhována pravomoc ředitele uznat učitelskou kvalifikaci na dobu tří let i absolventům neučitelských magisterských oborů. Na druhou stranu polští ředitelé nepocítují jako významný problém nedostatek pedagogicky kvalifikovaných pracovníků pro obsazení míst v učitelském sboru.

Přítomnost zákonem stanoveného kariérního řádu pro profesní růst učitelů v Polsku by mohl být inspirací pro u nás diskutovaný návrh na vytvoření standardu kvality profese učitele a stanovit zákonný rámec pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Poslední návrh na zavedení kariérního řádu u nás proběh v roce 2017, ale narazil na odpor řady učitelských profesních organizací. Vzhledem k množícím se případům útoku žáků nebo jejich rodičů na učitele, které se v nedávné době odehrály v ČR, by možná byla vhodné zahájit i diskusi o právní ochraně učitele ve formě statutu veřejného činitele, která je pro vyšší stupně kariérního řádu v Polsku uzákoněna.

Ve srovnání platového hodnocení dopadají polští učitelé výrazně hůře než čeští. Na druhou stranu je nutné ale poznamenat, že životní náklady i pracovní zatížení učitelů jsou v Polsku nižší než u nás. I přes nízké platové hodnocení ale nemají polští ředitelé problém s obsazením míst kvalifikovanými učiteli, což ale asi souvisí s podstatně odlišnou situací na polském trhu práce. Na druhou stranu jsou v Polsku časté protesty učitelů za zvýšení platů nad rámec stanovený Ministerstvem vzdělávání. Nízké platy zvláště začínajících učitelů ale mohou být za pozorovaným odlivem mladších ročníků z učitelské profese, což může představovat potenciální riziko do budoucna.

Odkazy

- [1] *Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego. Ustawa z dnia 8 stycznia 1999 r.* URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19990120096/U/D19990096Lj.pdf>.
- [2] *Prawo oświatowe. Ustawa z 14 grudnia 2016 r.* URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000059/U/D20170059Lj.pdf>.
- [3] Anna Wieczorek. *Initial Teacher Education Country Report: Poland*. Partnership for Initial Entrepreneurship Teacher Education (PIETE).
- [4] Kamila Hernik et al. *Polish teachers and principals – an international perspective. Key findings of TALIS 2013*. Educational Research Institute, Warszawa. 2014.
- [5] *Foundation for the Development of the Education System*. URL: <https://www.frse.org.pl>.

- [6] *Karta Nauczyciela. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r., ogłoszona dnia 29 września 2021 r.* URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19820030019/U/D19820019Lj.pdf>.
- [7] *Eurydice – Facts and Figures: Teachers’ and School Heads’ Salaries and Allowances in Europe 2019/20.* European Education and Culture Executive Agency.
- [8] *Srovnání platů ČR vs. Polsko (2021).* online. URL: <https://www.fondik.cz/zajimavosti-ze-sveta-financi/srovnani-platu-cr-vs-polsko-platy-unejcastejsich-profesi-se-vyrazne-lisi>.
- [9] *Srovnání životních nákladů v EU (2020).* Parlamentní institut, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. 2022.
- [10] *Education at a Glance 2021: OECD Indicators.* OECD. 2021. DOI: 10.1787/b35a14e5-en.
- [11] *Eurydice-Poland report.* 2019. URL: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice>.